

LEV ALEKSEJEVIČ AVDEJČEV

K OTÁZKE POĽNOHOSPODÁRSKEHO RAJÓNOVANIA ČSSR*

L'auteur, l'employé de l'Université de Moscou, il s'essayait, pendant son séjour d'étude en Tchécoslovaquie, d'une répartition régionale de la République tchécoslovaque socialiste sur les régions agricoles, quelles il présentait dans ce traité.

Geografické rozdiely v poľnohospodárstve sa prejavujú najúplnejšie, keď ich sledujeme podľa oblastí. Základnou úlohou geografického štúdia poľnohospodárskej výroby je teda vymedzenie a charakteristika vytvorivších sa poľnohospodárskych rajónov (alebo pásem), zatiaľ čo celkový prehľad podľa jednotlivých odvetví je iba predbežnou etapou výskumu.

Geografické rozdiely v poľnohospodárstve sa vytvárajú v procese územnej delby práce, ktorá sa zvlášť významne prejavuje:

1. v špecializácii poľnohospodárstva na produkciu rôznych trhových výrobkov,
2. v rôznej úrovni intenzity poľnohospodárstva, v rôznom stupni „osvojenia“ pôdy, v rôznej úrovni investícií do pôdy, výrobných prostriedkov i živej práce.

Úroveň intenzity je najvšeobecnejším ukazovateľom, umožňujúcim kvantitatívne porovnanie poľnohospodárskej výroby rôznych rajónov a štruktúra trhovej produkcie je najpresnejším ukazovateľom diferenciacie ekonomických funkcií rôznych rajónov.**

Pri rajónovaní poľnohospodárstva sa v Sovietskom sväze obyčajne používajú štatistické ukazovatele, ktoré boli schválené ekonomickou sekciou na porade, zvolanej Ministerstvom vysokých škôl SSSR a štátnou univerzitou v Moskve r. 1956, o problémoch prírodno-historického rajónovania Sovietskeho sväzu pre potreby plánovaného poľnohospodárstva.

Základné ukazovatele, ktoré sa obyčajne berú za základ pri členení územia na rajóny (citované skrátené), sú:

1. podiel výroby jednotlivých odvetví na celkovej hodnote trhovej produkcie poľnohospodárstva, vyjadrenej vo výkupných cenách,
2. podiel jednotlivých odvetví na celkovom počte odpracovaných pracovných jednotiek v kolchozoch,
3. hodnota základných výrobných prostriedkov kolchozov, pripadajúcich na 1 ha poľnohospodárskej pôdy,
4. počet odpracovaných pracovných jednotiek na 1 ha poľnohospodárskej pôdy.

Doplňujúce štatistické údaje:

1. celková plocha poľnohospodárskej pôdy, pripadajúca na jedného práceschopného pracovníka,
2. plocha ornej pôdy, pripadajúca na jedného práceschopného,
3. podiel jednotlivých poľnohosp. plôch na celkovej ploche poľnohosp. pôdy,

* Napísané pre Geografický časopis.

** A. N. R a k i t n i k o v, Geografija selskogo chozjajstva SSSR, Moskva 1958.

4. energetické vybavenie na jedného práceschopného v KS a kW kapacity elektrárni,
5. mechanizácia jednotlivých najdôležitejších prác v poľnohospodárstve (v ‰),
6. hodnota základných kolchozných výrobných prostriedkov na jedného práceschopného kolchoznika,
7. pracovné náklady na 1 q produkcie v hlavných odvetviach (na 1 q obilia, zemiakov, najdôležitejších technických plodín, sena, mlieka, mäsa, vlny),
8. výroba obilia, mlieka, mäsa, vlny na 100 ha poľnohospodárskej pôdy,
9. peňažný dôchodok na 100 ha poľnohospodárskej pôdy,
10. produkcia obilia na jedného obyvateľa (v q),
11. podiel jednotlivých plodín na celkovej oševnej ploche,
12. priemerné hektárové výnosy každej plodiny z najdôležitejších plodín za päťročné obdobie,
13. počet kusov dobytky (v prepočítaní na veľké dobytkie jednotky) na 100 ha poľnohospodárskej pôdy,
14. podiel jednotlivých druhov dobytky na celkovom stáde úžitkového dobytky, vyjadrenom v prepočtových jednotkách,
15. ukazovatele úžitkovosti dobytky: priemerná dojivosť na kravu za rok, priemerné množstvo vlny od jednej ovce atď.

Všetky tieto údaje sa obyčajne berú za kolchozy a sovchozy, t. j. za najmenšie výrobné jednotky.

Vychádzajúc z opisovanej metodiky, pokúsil sa autor uskutočniť rajónovanie poľnohospodárstva Československej socialistickej republiky. Za základ mu poslužil materiál Oddelenia hospodárskej geografie Ekonomického ústavu ČSAV o trhovej produkcii poľnohospodárstva a jej štruktúre podľa okresov, vyčíslenej na základe priemerných výkupných cien, schválených Ministerstvom poľnohospodárstva, lesného a vodného hospodárstva ČSSR (údaje za roky 1955—1956).

Použitú boli údaje o trhovej produkcii pšenice, raži, kukurice, zemiakov, cukrovky, ľanu, chmeľu, mäsa, mlieka, vlny a vajec. Chýbal, žiaľ, materiál o produkcii jačmeňa, zeleniny, o ovocinárstve a vinárstve. Tieto údaje sa však brali do úvahy pri ostatných ukazovateľoch.

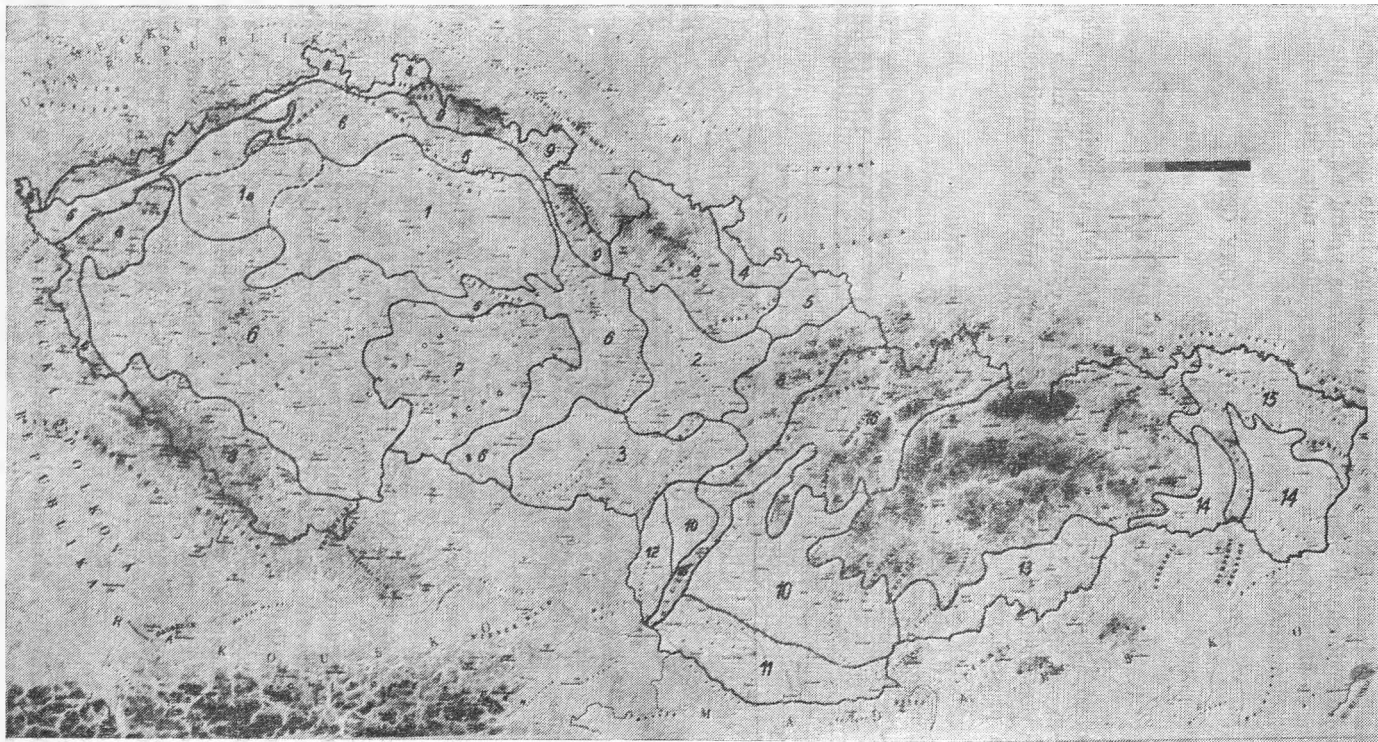
Na vysvetlenie rozdielov v úrovni intenzity sa použili údaje o hodnote trhovej výroby na 1 ha poľnohospodárskej pôdy podľa okresov, o hodnote základných výrobných prostriedkov a hrubej hodnote poľnohospodárskej výroby JRD (za obdobie 1957—1959), zoskupených podľa výrobných pásem v rámci jednotlivých okresov. Všetok materiál dal autorovi k dispozícii VÚZE v Prahe.

Okrem týchto základných ukazovateľov bol použitý materiál o štruktúre poľnohospodárskej pôdy, rastlinnej a živočíšnej výroby, a taktiež agroklimatických a iných údajov.

Obzvlášť veľké ťažkosti bolo treba prekonávať pri vytyčovaní hraníc medzi vymedzenými poľnohospodárskymi rajónmi. Poľnohospodárska špecializácia v rámci jednotlivých okresov, najmä v prechodných pásmach, nie je totiž ani zďaleka rovnaká. V súvislosti s tým sa využili pri vytyčovaní hraníc v rámci administratívnych okresov nepriame údaje, najmä mapy rajonizácie podľa jednotlivých plodín, vypracované ČSAZV. Je len prirodzené, že sa v našej práci vyskytujú niektoré nepresnosti a snád i omyly.

Predkladaná schéma poľnohospodárskych rajónov (mapa 1) má v súvislosti s tým iba predbežný charakter. Môže poslužiť ako základ pre ďalšie práce v tomto smere.

Rajónovanie poľnohospodárstva ČSSR na základe navrhovanej metodiky bude najsprávnejšie možné uskutočňovať vtedy, ak budeme vychádzať z obcí; potom ich zo-

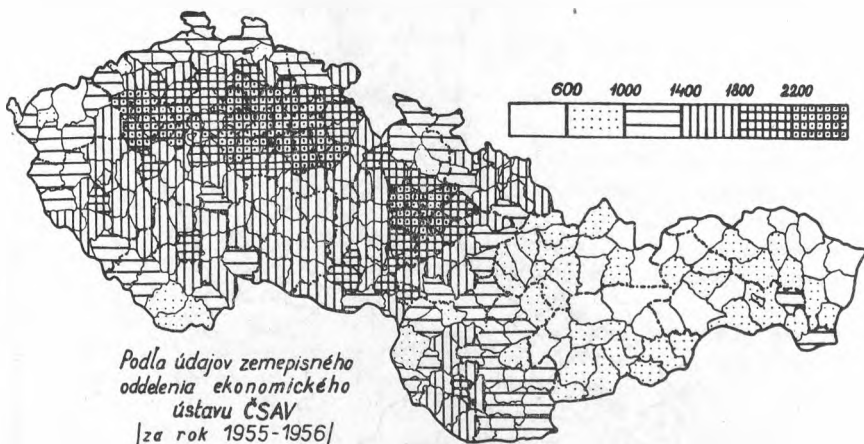
Mapa 1. Schéma poľnohospodárskych rajónov v ČSSR.

skupíme podľa jednotlivých výrobných typov, ktoré bude možné zhrnúť do niekoľkých poľnohospodárskych pásem. Je to však práca veľmi náročná, ktorá si vyžiada mnoho času, zhromažďovania a spracúvania rozsiahleho materiálu a kolektívnej účasti radu vedeckých inštitúcií.

POĽNOHOSPODÁRSKE RAJÓNY ČSSR ČESKÉ KRAJE

Vysoko intenzívne kraje

1. Stredočeský, repársko-obilninársky (pšenica, jačmeň), s rozvinutým zeleninárstvom a ovocinárstvom, spolu s intenzívnou živočíšnou výrobou (najmä mäsa a mlieka) založenou na pestovaní krmovínových plodín na ornej pôde a s veľmi rozsiahlym potravinárskym priemyslom.

Mapa 2. Tvarová produkcia poľnohospodárstva v KČS na 1 ha poľnohospodárskej pôdy.

1a) Podrajón s rozvinutým pestovaním chmeľu.

2. Stredomoravský, repársko-obilninársky (jačmeň, pšenica), s rozvinutým zeleninárstvom a ovocinárstvom, spolu s intenzívnou živočíšnou výrobou (najmä mäsa a mlieka) založenou na pestovaní krmovínových plodín na ornej pôde a veľmi rozsiahlym potravinárskym priemyslom.

3. Juhomoravský, repársko-obilninársky (pšenica, jačmeň, kukurica), s rozsiahlym trhovým zeleninárstvom, ovocinárstvom a vinohradníctvom, ktoré má celoštátny význam, spolu so živočíšnou výrobou (najmä mäsa a mlieka) založenou na pestovaní krmovínových plodín na ornej pôde a s vyspelým potravinárskym priemyslom.

Stredne intenzívne kraje

4. Severomoravský, obilninársko-repársky (pšenica, raž), so živočíšnou výrobou (najmä mäsa a mlieka).

5. Ostravský, prímestský, s prevládajúcou živočíšnou výrobou (najmä mäsa a mlieka).

6. Českomoravský (prechodný) obilninársko-zemiakársky (raž, pšenica, ovos), s rozvinutou živočíšnou výrobou (najmä mäsa a mlieka) založenou prevažne na pestovaní krmovínových plodín na ornej pôde.

7. Českomoravský zemiakársko-obilninársky (raž, ovos), so značným osevom ľanu, s rozvinutou živočíšnou výrobou (najmä mäsa a mlieka) založenou prevažne na pestovaní krmovínových plodín na ornej pôde, s vyspelým potravinárskym priemyslom.

8. Českomoravský horský, riedko osídlený, s prevládajúcim chovom dobytky na mäso a mlieko, založeným na prírodných zdrojoch krmív a sietí krmovínových zmesí, s osevmi obilnín (raž, ovos) a zemiakov v údoliach.

9. Severočeský, horský, s prevládajúcim chovom dobytky na mlieko a mäso, založeným na prírodných zdrojoch krmív a sietí krmovínových zmesí, s pestovaním obilnín (raž, ovos), zemiakov a ľanu v údoliach.

SLOVENSKÉ KRAJE

10. Západoslovenský repársko-obilninársky (pšenica, jačmeň), s rozvinutým vinohradníctvom, spolu so živočíšnou výrobou (najmä mäsa a mlieka) založenou na pestovaní krmovínových plodín na ornej pôde.

11. Západoslovenský obilninársko-repársky (pšenica, kukurica), s osevmi teplomilných plodín, rozvinutým vinohradníctvom, spolu so živočíšnou výrobou (najmä ošipaných) na mäso a mlieko, založenou na pestovaní krmovínových plodín na ornej pôde.

12. Záhorský, obilninársko-zemiakársky (raž), s rozvinutým zeleninárstvom, spolu so živočíšnou výrobou (najmä mäsa a mlieka).

Málo intenzívne kraje

13. Juhoslovenský, obilninársky (pšenica, kukurica), s osevom cukrovky, tabaku a s vinohradníctvom, spolu s chovom dobytky na mäso a mlieko a s chovom ovčí, založeným na prírodných zdrojoch krmiva.

14. Východoslovenský obilninársky (pšenica), s rozvíjajúcim sa pestovaním cukrovky, s pestovaním zemiakov, spolu so spotrebiteľskou živočíšnou výrobou (najmä ošipaných) na mäso a mlieko.

15. Východoslovenský horský, zemiakársko-obilninársky (raž, ovos), spolu so spotrebiteľským chovom dobytky na mäso a mlieko.

16. Slovenský horský pastvinársky, s prevládajúcim chovom dobytky na mäso a mlieko, s osevom obilnín (raž, ovos), zemiakov a ľanu v údoliach.

17. Slovenský horský pastvinársky, s prevládajúcim chovom dobytky na mäso a mlieko, spolu s chovom ovčí, s pomocnou rastlinnou výrobou v údoliach (raž, jačmeň, ovos, zemiaky, ľan).

*Preložil Alojz Krajčír
Recenzoval K. Ivanička*

Lev Aleksejevič Avdejev

CONCERNING THE QUESTION OF AGRICULTURAL REGIONS IN CZECHOSLOVAKIA

In the first part of the work is explained and substantiated the method of inquiry into the geographical differences in agriculture which are being formed in the process of the territorial division of labour. The basis for the geography of agriculture of a certain land is the delimitation and characteristic of agricultural regions or zones. In the division of the territory

into agricultural regions, first the individual smallest productive units are valued according to various indices (level of intensive cultivation, structure of the production for the market etc.). On this basis the author carried out the division into agricultural regions in Czechoslovakia, about which the second part deals more fully.

Accordingly the Bohemian lands are divided into very and half intensive, and the Slovak lands into half and little intensive cultivation regions. The author has included the following into the very intensive cultivation regions of the Bohemian lands: the central Bohemian beet and cereal, the central Moravian beet and cereal, and the south Moravian beet and cereal; into the half intensive cultivation Bohemian regions: the north Moravian cereal and beet, the Ostrava suburban region, the Bohemian-Moravian (temporary) cereal and potato, the Bohemian-Moravian potato and cereal the Bohemian Moravian highland and the north Bohemian highland; into the Slovak half intensive cultivation regions: the west Slovak beet and cereal, the west Slovak cereal and beet, the cereal and potato region on the plain north west of the Carpathians; and into the Slovak little intensive cultivation regions: the south Slovak cereal, the east Slovak cereal, the east Slovak highland, and the Slovak highland and pastureland regions, in two modifications.

Translated from Slovak by A. F a r k a š B. Sc. (Econ. Lond.)